

ПОНЯТТЯ СТАТЕВИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ФЕМІНІСТИЧНОМУ НАРАТИВІ

Анотація. У статті розглядається питання статевої відмінності у феміністичному наративі із позиції основних представників французького фемінізму та сучасних дослідників. Однією із основних теза про визначальну роль мови в оформленні ідеологій.

Ключові слова. Фемінізм, теорія, відмінність, мова, досвід, патріархальний, наратив.

The article deals with the conception of sexual difference in feminist narratives from the position of French feminist theorists and modern writers. One of the main is the issue of sexual difference in relation to language.

Key words. Feminism, theory, difference, language, experience, patriarchal, narrative.

В статтє представлено понимание понятия половых отличий в феминистическом нарративе с точки зрения представителей французского феминизма и современных исследователей. Один из основных – тезис об определяющей роли языка в оформлении идеологий.

Ключевые слова. Феминизм, теория, отличие, язык, опыт, патриархальный, нарратив.

Вступ. Від рівноправ'я до відмінності. У другій половині 1970-х у Франції відбувся досить суперечливий злам у феміністичній теорії, відлуння якого відчувалось в Америці та Англії у 1980-х. Ним став поворот від проблематики рівноправ'я до проблематики статевої відмінності. Втілюючи на практиці нагальні питання раннього періоду, феміністська теорія відійшла від однорідності своїх потреб, усвідомлюючи, що людське бачення світу втілюється, переноситься та зберігається у мові, де і потрібно шукати ключ до змін. Таке розуміння стало причиною ряду розбіжностей між французьким та Англо-Американським фемінізмом. Хоч Англо-Американські феміністські критики зауважили роль мови у припиненні жінок, але лише французькі визначили, що проблема полягає уже не в тому, щоб вибороти жінкам право діяти у суспільстві нарівні з чоловіками, а в тому, щоб сформулювати “подвійну вимогу” (термін Люс Ірігаре) – вимогу водночас рівноправ'я й відмінності [4].

Нові теми і формальні експерименти із *écriture feminine* у поєднанні із усталеною оповідною технікою, зміщення суб'єкта і надання гендерного забарвлення його стосункам із об'єктом наративу, наголос на множинності значень, створених в результаті гри слів і порушення законів мови та влаштування тексту у творах феміністських письменниць чітко контрастують із творами епохи реалізму, де протагоністки боролись за політичну, соціальну, економічну та культурну рівність із чоловіками. **Мета** цієї статті – висвітлити позицію теоретиків французького фемінізму та сучасних дослідників щодо поняття статевої відмінності у феміністичному наративі.

Мова і міф. Оформлення теорій французьких феміністок відбулось не в останню чергу під впливом теорій розвитку мови, які частково обґрунтовують основи „маскулінного” порядку влаштування Західного суспільства. Він базується, перш за все, на системі уявлень, якою стали міфи і мова як невід'ємна частина сприйняття суб'єктом дійсності і його місця у ній. Карл Густав Юнг стверджує, що міф — це форма колективної свідомості, міфологія виникає як родова свідомість, тобто людина у первісному світі існує як невід'ємна частина роду [2, 243] (у нашому випадку так само – від спільноти собі подібних – Л.Ш.). Людина не відрізняє себе від інших людей та від усього роду (спільноти) взагалі. Французький антрополог, Клод Леві-Стросс, опираючись на теорію Соссюра щодо структурного підходу до мови як системи значень, довів, що міфи у культурі володіють такою ж силою і мають таку саму структуру, як і мова. Вони так само відображають і впливають на людське сприйняття дійсності. За його висновками, сила міфів полягає не в самій історії, яка в них розповідається, а у тому, як у них представлено реальність. У праці *The Elementary Structures of Kinship* Леві-Стросс стверджує, що однією із передумов патріархального порядку стала традиція бачити жінку в культурі у ролі „об'єкта обміну” [19 у 28, 5]. Розгортаючи теорію Леві-Стросса, французький філософ та історик Мішель Фуко продемонстрував, що у мові кодується ідеологія, що і має безпосередній вплив на формування наших поглядів на світ. Фуко досліджує, як процеси розмежування, протиставлення і виключення у різні часи в історії визначали уявлення про сексуальність, злочинність і божевілья. Він наголошує на тонкій межі між домінуючим дискурсом владної групи і дискурсом пригноблених нею. Ілюстрацією до твердження Фуко є модель хазяїн-раб Сімони де Бовуар у праці „Друга стаття”, за якою вона демонструє, як ідентичність суб'єкта формується в залежності від об'єкта чи „іншого”. Чоловік є суб'єктом, жінка – „Іншим” [1, там само, 5]. Французький психоаналітик Жак Лакан проводить паралель між

несвідомим та мовою. Він наголошує, що „закон”, який батько представляє для дитини, є законом мови [20].

Французький фемінізм. Теорії структурного лінгвіста Соссюра і його наступників Леві-Стросса, Фуко і Барта стали основою для теорій французьких феміністських теоретиків Гелен Сіксу, Люс Ірігаре і Юлії Крістевої. Базуючись на структуралістському баченні вітальної ролі відмінностей у мові, Люс Ірігаре у *Speculum of the Other Woman*, наприклад, доводить маскуліну основу теорій великих філософів, що значним чином вплинуло на мову і культуру, де жінці відводиться роль німої і непомітної [16, 9]. У розумінні французьких феміністок вся система є продуктом єдиного – чоловічого способу сприйняття та організації світу, де жінка, перебуваючи у знаковому просторі соціуму, користується чоловічою мовою, дивиться на світ – і на власне тіло – чоловічими очима. Феміністичне бачення наративів активізує історичні, соціальні, культурні та ідеологічні елементи і структури текстів та конструкцій всередині них.

Значний вплив на теорії французьких феміністок також мали психоаналіз З. Фрейда і Ж. Лакана та деконструктивізм Ж. Деріда. Феміністські філософи прийняли постулат Лакана про фалічну знакову природу мови та пропонуване Дерідом сприйняття мови як індикатора патріархальних цінностей. Завдяки методу деконструкції Деріди з'явилась можливість нового перчитування текстів (особливо чоловічих), за допомогою виявлення (не)маркованих гендерних елементів та гендерних стереотипів. Для нього наше знання про світ є результатом мови, що влаштована і передається відповідною лінгвістичною методикою, яка нав'язує свій власний формат, логіку і правила.

Він переконаний, що значення є завжди різним і не може бути єдиним і сталим. Не лише мова постійно викликає різні значення – кожен текст можна завжди прочитати так, що намагання автора вплинути на читача не матимуть жодного наслідку. Його теорія *diffe'rance* дозволила йому стверджувати про існування такого письма, що не викликати єдиного значення, а працюватиме, щоб задіяти всі можливості значень [27, 22].

Після того, як психоаналіз та постструктуралізм проголосили тезу про те, що жінка не існує (ця теза належить Лаканові, який при цьому мав на увазі знаковий характер утворення бажань чоловіка та жінки, те, що жінка не має доступу до мови як соціальна фігура), і жінку й далі продовжували описувати за допомогою засобів панівної, чоловічої мови, віднайти позитивну відмінність і втілити на письмі вираження жіночої суб'єктивності було покликано нове жіноче письмо.

Юлія Крістева у *About Chinese Women*, як і Люс Ірігаре, зауважує, що хоча жінкам і був закритий **доступ** до батьківського закону слова, вони не повинні ані відкидати **лінгвістичний порядок**, ані приймати модель жіночності, встановлену патріархатом [17]. Крістева закликає жінок поглянути за межі призначених їм ролей і відстоювати свою власну правду – відлуння свого втраченого *jouissance*. Оскільки ця правда не може відповідати встановленому порядку мови, вона не може, на її переконання, за законом вважатись ані правильною, ані хибною, тому залишається німою, невидимою і „поза часом”. Лише прислухаючись до невисловленого, турбуючись **про пригноблене**, нове, незвичне і незрозуміле, а тому загрозливе для патріархального порядку, жінка може сподіватись, що порушить цей устрій і здобуде власний голос. Саме в такому значенні Крістева бачить мову потенційно революційною. Її теорія не стосується фемінізму, що по-чоловічому виборює рівність та не приділяє уваги символічному. „Прийшов час, - вона пише, - звернути увагу на множинність способів прояву жіночого, а з **комбінування** цих відмінностей цілком імовірно може проявитись справжня природа відмінностей між статями” [17, 75].

Гелен Сіксу бачить надання жінці статусу „Іншої” як результат бінарної структури маскуліної думки: все впорядковується за законом опозицій, про що вона пише в есе „Sorties” [13]. Як Крістева та Ірігаре, Сіксу бачить мову основним ключем до змін і закликає жінок „писати себе” (власне несвідоме).

Французькі феміністки застерігають жінок від традиційно чоловічих способів боротьби за рівність, пропонуючи, натомість, іншу, „жіночу” схему – власну мову (*la langue* на відміну від *le langage*) та письмо (*écriture feminine*). Аналізуючи процеси, за якими у мові утворюється значення, і те, що у ній замовчується, жінки мають можливість **розплутати** патріархальну систему, а опираючись її законам, змінити ставлення до себе. [4].

Гелен Сіксу, як і Люс Ірігаре, за основу своїх теорій сексуальної відмінності **прийняли** психоаналіз Фрейда. На їх переконання, обидві статі є в полоні старих, як світ, культурних визначень, але саме в їх відмінностях криється потенціал іншого бачення, розуміння та відношень. Жіноче ставлення до „Іншого”, наприклад, означає не (чоловіче) **привласнення** чи зруйнування його несхожості для утвердження своєї позиції, а утримання „правильної дистанції”, на якій „Я” та „Інший” можуть співіснувати на рівних. У *Le Livre de Promethea* (Книга Прометеї) Сіксу описує намагання наратора зав'язати із Прометеєю такі стосунки, в яких її „іншість” не буде стертою „вбивчим” порядком культурних та соціальних умовностей [13].

У своєму романі *Angst* Сіксу досліджує, як чоловіча мова і бажання привласнюють і, звідси,

стирають власне „Я” жінки : „*He saw in me everything he claimed he didn't have; I didn't recognize myself*” [12] Звертання чоловіка-наратора до жінки „Я” є прикладом того, як маскулінне пригнічує і підкорює фемінне. У ході суперечки жінка розуміє, що метою конфлікту є потреба чоловіка утвердити свою владну позицію: „*I suspected him of wanting to fabricate a story for himself. To trap me in. I felt I was turning into his fly*” [там само, 133]. Як і в теоретичних працях, у романі Сіксу говорить про іншу мову, в якій стосунки статей будуть відрізнятися від нав'язаних маскулінним порядком. Це буде мова, у якій „вона” також отримає статус суб'єкта: „*a sentence with room for me in it*” [там само, 137]. Питання відмінності жінки у зв'язку із мовою та новою символікою є одним із основних у французькому фемінізмі.

Феміністичні наративи. Мова як засіб пригноблення жінки і як така, що володіє потенціалом створення відмінних від встановлених патріархальним порядком зв'язків, є також центральною темою сучасної французької жіночої літератури, яку досліджує Сюзен Селерс у своїй монографії *Language and Sexual Difference. Feminist Writing in France* (1991). Її праця є оригінальним зразком феміністичного наратологічного підходу до наративів. Вивчення наративів з точки зору фемінізму має на меті залучення постструктуралістської перспективи. Остання базується на структуралістській моделі аналізу із соціологічної та ідеологічної точки зору.

У різних за темою, стилем і способом нарації, творах Шанталь Шаво (Chawaf) досліджується роль і потенціал мови до змін. Авторка грає із родом слова у французькій, щоб привернути увагу до розмежування між сучасною (чоловічою) мовою (le langage), яка функціонує, щоб „*confine обмежити us socially, inside our reduced, unequal and conformist lives*” [10 у 28, 32] та іншою – „*untranslatable in ours*” [там само, 10], для якої вона обирає жіночу форму *la langue*. Ця відмінність між двома формами мови була визначена Ані Леклер у романі *Parole de femme*. З усіх текстів Шаво Іншу мову, яка володіє здатністю звільнити жінок, представлено чи не найяскравіше в *Elwina, le roman fee* (Елвіна, Роман-Казка). Елвіна усвідомлює, як мова впливає на її досвід. Вона намагається висловити „*all the waves of these quivering worlds which, most of the time, the word no longer expresses and which, forbidden, lie buried therefore inside us*” [8, 85 у 28, 25]. Її письмо стає „*a sort of oral writing, transitory . . . coiling, curvilinear, curving in an arc of a circle, becoming a spiral, transferring itself, belonging to symbols, to names derived from sensations and pulling out of silence the forms, this syntax, this life*” [8, 72, там само].

У романах Анрі Шеді (Chedid) маємо приклади впливу чоловічої мови на життя жінки – „*My "yes" had been enough for him [the priest] to hand me over to this man with words that chained me for eternity*” [11 у 28, 34]. У творі Жене Гіврар (Guyard) *Mere la mort* („Мати смерть”) досліджуються психічні зриви у зв'язку із мовою та гендером. Гіврар грає із граматичним поділом роду у французькій. Її відповіддю є нова, **письмова мова** – „*Let us recuperate the word [la parole] they have torn from us and claim our differences*” [11 у 28, 35].

Емма Сантос у *La Makastree* („Погаано кастрована”) також розглядає питання ментальних зривів і стверджує, що якщо мову наділено владою, її можливо використати проти неї самої і таким чином змінити існуючий порядок – „*We will destroy everything with words*” [27 у 28, 36]. Маделейн Шапсаль (Chapsal) у майже автобіографічному тексті *Une femme en exil* („Жінка у вигнанні”) досліджує потенціал написаного творити зміни. Письмова мова для жінки у вигнанні є як вітальною, так і абсурдною, адже мова ніколи не зможе передати всі особливості досвіду [7, там само, 38].

У французькій феміністичній художній літературі відчувається значний вплив психоаналізу і його бачення індивіда. Роман *Le Re'duit* („Відсутній”) Ірен Шавельзон (Schavelzon) є співзвучним із *Angst* Сіксу та представляє психоаналіз із перспектив жінки. На прикладі історії життя сім'ї вона показує, як пристосовуючись до чоловіка, його мови і законів, жінка втрачає своє власне „Я”. У світі чоловіка вона є безсилою, його бажання прив'язує її до нього, одночасно відокремлюючи її інше „Я”. Це роз'єднання тісно пов'язане із його мовою: „*it seemed to her that her own voice was only the echo of his*”(р. 28) [30, 28 у 28, 61]. Віддаляючись, вона відступає до себе мовчазної, до мови тіла.

На відміну від ієрархії, тиранії чи смерті, характерних для чоловічого дискурсу, мова матері пропонується як альтернатива насиллю і війнам. Тему стосунків матері і доньки розгортає Шанталь Шаво (Chawaf) у *L'Interieur des heures* („Часовий інтер'єр”). Для Шаво особлива приналежність жінки до виникнення життя, втілена у єдності між донькою і матір'ю, у романі представлена як така, в якій є потенціал для створення іншого порядку. [28].

В *La Makastree* Емми Сантос ініціатором відокремлення доньки є мати: „*My mother's criminal hands castrated me*” [27, 53 у.28, 68] У романі *Mere la mort* Жене Гіврар роль матері є досить неоднозначною. Вона, з одного боку, підтримує і захищає, а з іншого, повинна спонукати доньку до вступу у світ, де „вона” існувати не може. Авторка наголошує на мові, якою розмовляють мати і

донька перед розлукою. Відповідь для Гіврар у мові тіла матері, „*the language of your arms wide open in my nigh*” [16, 57 там само]. На відміну від *La Makastree* і *Mere la mort*, в *Elwina* Шанталь Шаво мати і донька, мова і тіло не відокремлені. На відміну від *L'Interieur des heures*, ця материнська мова не є ані результатом заборон і залежності чи згубного злиття із матір'ю. Ця мова не є обмеженою рамками тіла, адже у такому випадку „наше мовчання триватиме, і наш страх буде посилюватись”.

У *La Femme gelee* („Стримана жінка”) Ані Ерно (Ernaux) наполягає на ролі освіти у становленні жіночої відмінності. Завдяки цьому *La Femme gelee* є співзвучним із мейнстрімом англо-американської феміністської літератури. Марі Кардинал в автобіографічному тексті *Autrement dit* („По-іншому кажучи) прослідковує, як чоловічі закони вплинули на неї як на жінку. Вона порівнює свій власний досвід із тим, який вплив мали чоловічі закони на жінок в ході історії. Бенуа Гру (Groult), у *Ainsi soit-elle* („Так, щоб вона була”) також прослідковує, як освіта впливає на становлення жінки: „*We must finally cure ourselves of being women', 'not of being born women, but of having been brought up as women in a universe of men*” [15, 24 у 28, 87].

Як і 'frozen woman' Ені Лерно, Гру пам'ятає наслідки постійного обов'язку відповідати очікуванням і потребам чоловіків. На відміну від англо-американських феміністських письменниць, її метою в *Ainsi soit-elle* не є встановити рівність, за якої сексуальна різниця мінімізується чи ігнорується, а створити рівність, за якої відмінності поважають і цінують [там само, 149, у 28, 88].

У романі Мішель Перейн (Perrein) *La Chinoise* („Китайка”) досліджується тема сексуальної відмінності на культурному тлі Південно-Східної Азії. На прикладі головної героїні, яка потрапляє у нове для себе оточення, показано статево-гендерні ролі у контексті її власних втрат і ширшому – відмінностей, які є основою Південно-Східного суспільства. Їй доводиться вчитись бути жінкою: „*it isn't simple being a woman. You discover it bit by bit*” [28, 89]

В одному із розділів своєї праці Селерс прослідковує питання „жіночої мови” та „жіночого письма”. Базуючись на працях Люс Ірігаре (*This Sex Which Is Not One, Questions*), Гелен Сіксу (*Sorties The Newly Born Woman*), Юлії Крістеві (*Revolution in Poetic Language, Desire in Language, Word, Dialogue, and Novel, In The Father. Love and Banishment*), Кетрін Клемент (*Miroirs du sujet*), Мішель Монтрелей (*L'Ombre et le nom: sur la feminine.*, *Textes a l'infini*) та інших, дослідниця робить висновок про необхідність власного, чіткого способу вираження жіночого і скасування гендеру як компоненту мови [28, 21].

Концепт „фемінного (або Іншого) письма” відображено і в праці Крістіан Рочефорт (Rochefort) у *C'est bizarre lecriture* („Писати – це неприродно”), яка бачить місію письменника у руйнуванні загальноприйнятої мови, „*losing' its 'manufactured, factory-produced' words and phrases*” [26, 47 у 28, 148]. Марі Кардинал у *Autrement dit*. наголошує, що для неї письмо є сумішшю *jouissance* і боротьби із встановленими кодами мови, які не дозволяють висловити багато того, що вона має на меті передати.

Жене Гіврар (Guyard) у *Mere la mort* також торкається теми *écriture feminine*, тісно пов'язаної із материнською/іншою мовою. Вона здатна об'єднати жінок і чоловіків, повертаючи їх до витоків, щоб подолати наслідки їх розділення: „*We will deliver them from their fear and our confinement*” [16, 154 у 28, 151]. Твори Шанталь Шаво також піддаються читанню у контексті *écriture feminine*. У *Elwina, le roman fee* відчувається постійний акцент на зв'язку між тілом і письмом. Письмо Елвіни є подібним на „*...milk . . . streaming from her breast, nourishing the void*” [8, 13 там само] У *Le Soleil et la terre* (*Сонце і земля*) Шаво фалічна мова законів і порядку представлена як засіб тиранії і насилля, які призвели до війни. На противагу цій мові, її текст передає альтернативне, материнське письмо, письмо тіла.

Нова форма письма, характерна для *écriture feminine*, має плавну структуру, в якій речення може розтікатись на всю сторінку, звідси постійно втрачається тематична лінія наративу, що відбувається у *Elwina, le roman fee* Шаво. Твори Маргеріт Дюра (Duras) також характеризуються формальними інноваціями. У *L'Amant* („Коханець”), авторка наголошує на тому, що джерелом знання є тіло: „*When you let the body alone, to seek and find and take what it likes, then everything is right*” [6, 47 у 28, 154]. Текст розділено на фрагменти, де переплітаються спогади з минулого, коментарі і пропуски, тому за зовнішньою подією наратор не представляє ніякого визначеного або часового порядку. Мінливий голос головного персонажа, представлений із різних перспектив, втілює часткову і обов'язково незавершену природу того, що може бути сказано, викликаючи власні спогади і розуміння читача у процесі його творення тексту.

Найбільше інновацій дослідниця прослідковує у творчості Монік Віттіг. Її *Les Guerilleres* представляє перспективу нового порядку, де відбудеться позитивна переоцінка жіночої статі. Тут жінки, бранки дзеркала, борються за встановлення безладу, щоб створити „новий світ”. Ця нова культура спонукатиме до перегляду міфів та наративів про історію світу. Історія про

вигнання з раю, наприклад, викликає у цих жінок лише пошану до жінки, яка порушила авторитарну заборону куштувати яблуко з Раю. Роман створено із плетива жіночих голосів у поєднанні із іншими, зовсім різнорідними голосами в якості еха. Використовуючи незаповнені прогалини тексту та проміжки між словами, авторка постійно натякає на можливість інших його значень і перспектив. Як і інші французькі феміністські письменниці, Віттіг наголошує, що ці інші значення виникнуть у прогалинах маскуліної системи. У тексті з'являються довгі списки предметів, подані без знаків пунктуації, без жодного свідчення порядку, що дає можливість читачу створити свій власний [155].

Тексти Женев'єви Серро (Serreau), Марі Редоне (Redonnet) і Мішель Рамон (Ramond) ілюструють формальні експерименти *écriture féminine* і є свідченням його впливу на творчість сучасних письменниць. В *Un enfer tres convenable* („Досить миле пекло”) Серро пропонуються різні версії подорожі до потойбіччя. Кожна версія не лише різна, а пропонує різноманітні перспективи і розказана різними голосами, включає інші історії про інші подорожі і надає суперечливу інформацію. Використання різних стилів спрямоване на підкреслення того, що об'єктивна точка зору неможлива. Розповідь героїні твору віртуально є без знаків пунктуації, і це разом із розмовним стилем потоку свідомості залучає читача безпосередньо до її історії, дозволяючи йому розставити знаки пунктуації і зрозуміти її значення.

Rose Melie Rose Марі Редоне є історією трьох поколінь жінок Роз, Мелі і Роз, розказаною з точки зору Мелі. У тексті пропонується серія малюнків, які, як дванадцять фотографій, що Мелі заповідає своїй доньці, залишені реципієнту для власного розуміння і оформлення. Текст складається із коротких фрагментів, які ніби ненароком перериваються порожніми рядками, і перегукується із образами і темами *écriture féminine*. Народження тут трактується як частина неперервного життєвого циклу, а сни володіють силою впливати на життя. Книга легенд передається від матері доньці і реінтерпретується кожним поколінням, а новий алфавіт має силу змінювати значення імен.

Мішель Рамон надала *Vous* („Ти”) нетрадиційної і новаторської форми. Основна домінанта *Vous* – це взаємозв'язок мови, предметів і тіла. Тут закон визначається як „теорія розуму”, яка пригнічує тіло „акумулюючи все те, від чого воно відмовляється”. В контексті цього закону „Я” шукає простір, де бажання повернуться без змін, а „протилежності” не будуть керівним принципом. Форма *Vous* відповідає цьому простору. Текст починається із двох порожніх сторінок, а наратив – із середини речення. Порожні сторінки зустрічаються через деякі проміжки, наратив так само відновлюється чи то із середини речення, чи із середини слова, чи зовсім з іншого місця. Речення Рамон порушують всі правила їх побудови [24].

Таким чином, феміністичний наратив завдяки своїй здатності створювати нові значення, бути прочитаним по-іншому спонукає дослідницю до ряду питань. Якщо мова є системою, що утворилась раніше за нас, і визначила наше сприйняття світу, яким чином жінці під силу створити новий лад, у якому б не відображався попередній устрій? Чи можливо не зіпсувати нову систему, якщо джерелом для створення нової мови є наш досвід? Чи допоможе створення нового (жіночого) світу змінити місце жінки у ньому?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовуар С. Друга стаття: У 2-х т. - К.: Основи, 1994
2. Юнг К. Г. Об архетипах как основе понимания сознательной деятельности человека // Соціально – політичний журнал. – 1998. - №6 – С. 241 - 246.
3. Derrida. Jacques *Writing and Difference* (1967), translated by Alan Bass – London, 1978
4. Feminisms. An anthology of literary theory and criticism. Ed. By Robyn R. Warhol, Diane Price Herndl,- Rutledge University Press- New Brunswick, New Jersey, 1991, 1207 p.
5. Cardinal Marie. *Autrement dit*, Paris: Grasset, 1977
6. Duras Marguerite, *The Lover* (1984), translated by Barbara Bray. – London: Flamingo, 1986
7. Chapsal Madeleine, *Une femme en exil* Paris: Grasset, 1978
8. Chawaf Chantal, *Elwina, le roman fee*. – Paris: Flammarion, 1985
9. Chawaf Chantal, *Le Soleil et la terre*. – Paris: Pauvert, 1977
10. Chantal Chawaf, *L'Interieur des heures*. – Paris: des femmes. 1987, p. 49
11. Chedid Andree *From Sleep Unbound* trans. Sharon Spencer Ohio: Swallow Press, 1983 and London: Serpent's Tail. 1987
12. Cixous Helene, *Angst*, translated by Jo Levy (London: John Calder and New York: Riverrun Press, 1985. p. 132
13. Cixous Helene, *Le Livre de Promethea*.– Paris: Gallimard, 1983
14. Cixous Helene, 'Sorties', in *The Newly Born Woman*.– 1975, translated by Betsy Wing .– University of Minnesota Press. 1986, pp. 63-130
15. Groutl Benoitte, *Ainsi soit-elle*. – Paris: Editions Grasset, 1975.
16. Hyvrard Jeanne, *Mere la mort* (Paris: Editions de minuit, 1976.
17. Irigaray Luce, *Speculum of the Other Woman*, translated by Gillian C. Gill. – New York: Cornell

University Press, 1985.

18. Kristeva Julia, *About Chinese Women* (1974), translated by Anita Barrows. – London: Marion Boyars, 1977.

19. Kristeva Julia, *Revolution in Poetic Language* (1974), translated by Margaret Waller.– New York: Columbia University Press, 1984.

20. Levi-Strauss Claude, *The Elementary Structures of Kinship*, – London, 1969.

21. Lacan. Jacques *Ecrits: A Selection*, translated by Alan Sheridan. – London: Tavistock. 1977

22. Mezei Kathy, ed. *Ambiguous Discourse: Feminist Narratology and British Women Writers*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1996, 286 p.

23. Perrein Michele, *La Chinoise*.– Paris: Editions Julliard. 1970, p. 17

24. Michele Ramond, *Vous*. – Paris: des femmes. 1988

25. Marie Redonnet, *Rose Melie Rose* . – Paris: Minuit, 1987

26. Rochefort Christiane, *C'est bizarre lecriture*.– Paris: Grasset. 1970

27. Santos Emma, *La Makastree* Paris: Editions des femmes, 1976

28. Sellers Susan, *Language and Sexual Difference. Feminist Writing in France* Hampshire :Macmillan, 1991. – 196 p.

29. Serreau Genevieve, *Un enfer ires convenable* . – Paris: Gallimard, 1981

30. Schavelzon Irene, *Le Re'duit*. – Paris: des femmes, 1984.

Maciej Henryk GÓRNY

WALKA Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ JAKO INWARIANT SYSTEMÓW PRAWNYCH. METODY WALKI JAKO WARIANTY W RAMACH SYSTEMU

Єдиними загальними характерними рисами для всіх юридичних систем є застосування приписів, заборон і санкцій, які повинні забезпечити їх дотримання. Боротьба з особистостями та групами, які переступають эти приписи і заборони є інваріантом кожної юридичної системи. Окремі методи боротьби зі злочинністю складають варіанти в межах даної системи, а їх відбір, поруч з правильністю юридичних норм і юридичним почуттям суспільства, головним чинником вирішальним про ефективність системи. Стаття показує мінімум різних варіантів боротьби зі злочинністю, звертаючись до методів формалізованої оптимізації, а також показує користь, які органи правосуддя можуть досягти з використанням у своїй роботі досягнень психокібернетики і соціокібернетики.

Ключові слова: Інваріант, варіант, розшукової процес, доказовий матеріал, дисциплінарний процес, оптимізація, евристичної стратегії, алгоритмічні стратегії, криміналістика, психокібернетика, соціокібернетика.

Единственными общими характерными чертами для всех юридических систем является применение предписаний, запретов и санкций, которые должны обеспечить их соблюдение. Борьба с личностями и группами, которые переступают эти предписания и запреты являются инвариантом каждой юридической системы. Отдельные методы борьбы с преступностью составляют варианты в пределах данной системы, а их отбор, рядом с правильностью юридических норм и юридическим чувством общества, главным фактором решающим об эффективности системы. Статья показывает минимум разных вариантов борьбы с преступностью, обращаясь к методам формализованной оптимизации, а также показывает пользу, которые органы правосудия могут достичь с использованием в своей работе достижений психокібернетики и социокібернетики.

Ключевые слова: Инвариант, вариант, розыскной процесс, доказательный материал, дисциплинарный процесс, оптимизация, эвристичный стратегии, алгоритмические стратегии, криминалистика, психокібернетика, социокібернетика.

Every law system consists of rules (that makes some things illegal and other obligatory) and sanctions to guarantee obeying them. It is the only thing that all legal systems in the world have in common. Fighting individuals and groups which breaks those rules is invariant of every law system. Methods of fighting the criminals are variants within each system. Choosing right methods is (alongside with consilience of those rules with the society's sense of law) main factor that determines effectiveness of every legal system. This article describes inter alia some of the methods of fighting the criminals, it refers to formalized optimization and show benefits of using psycho cybernetic and social cybernetic in crime investigation process.

Keywords: invariant, variant, investigation process, evidence, criminal proceedings, optimization, heuristic strategies, algorithmic strategies, forensic science, psycho cybernetics, social cybernetics.

Każdy system prawny bez względu na poziom zawiłości da się sprowadzić do systemu nakazów, zakazów i sankcji za ich przekroczenie. Jest to więc cecha wspólna wszystkich systemów prawnych. Pomimo wielowiekowych wysiłków prawników, teologów i filozofów nie udało się wyróżnić jakiś uniwersalnych zasad, które miałyby znajdować odzwierciedlenie w każdym systemie prawa stanowionego. Tak więc jedynym inwariantem systemów prawnych jest zwalczanie czynów zakazanych oraz bezczynności w stosunku do czynów nakazanych. Tak wygląda sprawa od strony diagnostycznej z punktu widzenia realizmu.